

TÜRK KÜTÜPHANECİLER DERNEĞİ BÜLTENİ

35. CİLT

1986/İLKBAHAR

2. SAYI

OKULÖNCESİ DÖNEMDE KİTABIN ÖNEMİ

Prof. Dr. Osman ERSOY*

Bildirimi sunmadan önce, kimi olay ve olguların anımsanmasında yarar gördüğümü belirtmek istiyorum: Bilindiği üzere, **Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirisi**, 20 Kasım 1959 da, bundan 27 yıl önce yayımlanmıştı. Unesco Türkiye Millî Komisyonu, 1977 yılında, **Okulöncesi Eğitimi**; ertesi yıl ise **Okulöncesi Eğitimi Semineri** düzenledi ve bunları kitap olarak yararlanmaya sundu. Bütün bunlar ve başka çalışmalar, sanki 1979 da kutlanan **Uluslararası Çocuk Yılı**'nin müjdecileriydi. 1980'li yıllar, okulöncesi eğitimine yönelişimizin çalışmalarıyla doludur. Başta Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı olmak üzere, ilgili öteki bakanlıklar, üniversiteler, Çocuk Esirgeme Kurumu ve özel kuruluşlar okulöncesi dönemi ile yakından ilgileniyorlar. Bu arada, Yayın Pazarlama Sanayi Limited Şirketi (YA-PA), 1984 ve 1985 yıllarında üç seminer düzenliyerek, okulöncesi eğitimine ne denli önem verdiğini kanıtlamış oldu. YA-PA'nın Ulusal Çocuk Bayramı ertesinde gerçekleştirdiği bu dördüncü seminerde ise, daha neler yapabileceğimizi öğreneceğiz. Bundan ötürü, hem bu seminer için, hem de araç-gereç sıkıntısı çeken okulöncesi eğitimimize, kısa süre içinde kazandırdıkları bunca yapıttan dolayı YA-PA yöneticilerini kutlarım. YA-PA'nın, gerek görünümü, gerekse içeriği yönünden özgün yayımları, başta çocuklar olmak üzere, ana-babalar, öğretmenler ve bu semineri paylaşılanlara yardımcı olacak niteliktedir.

* DTC Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü Başkanı.

Bir ülkenin, kültürel, sosyal ve ekonomik durumu, kuşkusuz eğitimi de etkiler. Örgün ve yaygın eğitimimiz dağlar gibi birikmiş sorunlar içinde iken, okulöncesi ile böylesine yakından ilgilenmemiz bile büyük bir başarı sayılmak gerekir. Çünkü, böylece sorunun kaynağını bulmuş oluyoruz; öyleyse, çözüm de kolaylaşacak demektir.

Kimi verilerin bize gösterdiğine göre, 0-6 yaş arasındaki sekiz milyon çocuktan ancak elli bini okulöncesi eğitiminden 1984 yılı içinde yararlanabilmiştir. (Selahattin Meydan, «Okulöncesi Eğitim Faaliyetleri», **YA-PA Okulöncesi Eğitimi Semineri**, 1984-1, 12. s.). Bir başka deyişle, iki yıl önce yeterince anaokulu ve benzeri kuruluşlarımız olmadığından aileler eğitim sorumluluğunu yüklenmiş bulunuyordu. Öte yandan, okumak-yazmak oranı düşük olan ülkemizde okumayı alışkanlık haline getirenlerimizin sayısının çok az olması yüzünden, aile içinde de çocuk eğitime gereğince eğilemeyeceğimiz meydana gelir. Eğitimimizin her evresinin kördüğüm olmuş bu sorunlarını çözümlenmede en etkili aracın kitaplar olacağı inancındayım. Oyun yoluyla çocuğun öğrenmesini öğütlemiş olan Jean Jacques Rousseau İtiraf (Les Confessions) adlı yapıtında özet olarak, annesinden iyi bir kitaplık kaldığını, babası ile geceleri çokça kitap okuduğunu, kimi kez sabahladığını, okumayı öğrendiğinde ise, ancak 5-6 yaşlarında olduğunu söylemektedir. Sanıyorum ki, Rousseau'nun yetişmesinde, okumayı alışkanlık haline daha küçükken getirmesinde annesinden kalan bu kitaplığın katkısını kimse yadsıyamaz. Kitap ve kütüphanenin modern eğitimin bölünmez bir parçası olduğu hep söylenegelmiştir. Ama bunu tam anlamıyla uyguladığımız da pek söylenemez. Biryandan aktif eğitimi savunur, öte yandan çoğu okul kitaplıklarımızı, çeşitli nedenlerle, kapalı tutarız ki bu çelişkiyi anlamak olanağı yoktur. Halbuki 1924 yılında yurdu-muza çağrılı olarak gelen ve eğitimin Copernic'i sayılan John Dewey, **Türkiye Hakkında Rapor** adlı yapıtında «Her mektep, faal bir kütüphane merkezi olmalı, her binanın inşaaından evvel plan yapılırken kütüphane salonu düşünülmalıdır» diyordu. Dewey bununla da yetinmeyip, her okul kitaplığının, çevrede yaşayan halka da kitap ve kütüphane hizmeti sunmasını öğütüyordu. Aradan altmış iki yıl geçmesine karşın, her dereceli okul kitaplıklarının bölgelerine hizmet vermeleri bir yana, çoğu kendi öğretmen ve öğrencilerine bile yararlı olamamaktadır.

Bundan ötürü, okul kitaplıklarımızın görevlerini millî, devlet ve halk kütüphaneleri yüklenmek zorunda kalmaktadır. Kitabı ve kitaplığı eğitim ve öğretimin odak noktası haline getirebilmemiz için, sözlü anlatımın yanısıra, yazılı anlatıma da yeterince önem vermemiz gerekmektedir. İnsan-öğlunun, sözlü anlatımdan yüzbinlerce yıl yararlandığını biliyoruz. Yazının bulunuşuna, yani İ. Ö. üçbin yıllarına kadar geçen bu süre içinde uygarlık alanında alınan yol bir arpa boyu bile değildir. Halbuki yazılı anlatımdan

yararlanmaya başladığımız, yani kitabın anlatım aracı olduğu şu beşbin yıl içinde gerçekleştirilen buluşlar ve gelişmeler, uzay çağının açılmasına neden olmuştur. Görülüyor ki, insan sözlü anlatımla birlikte yazılı anlatımdan da yani kitaplardan yararlandığı sürece daha da başarılı olmaktadır.

Okulöncesi dönemde, kitle iletişim araçlarının hepsinden yararlanılır. Görsel-İşitsel araç ve gereçlerin yanısıra, yazılı anlatım aracı olan kitapların da okulöncesinde yeri ve önemi tartışılmaz. Bu dönemde sözlü ve yazılı edebiyata dengeli bir biçimde yer verilmelidir. Sözcüğü, bir öykü saatinden sonra, bu öyküyü içeren bol ve güzel resimlendirilmiş kitap çocuğa sunulursa, kitaba yatkınlık büyük ölçüde sağlanmış olur. Okulöncesi dönemde, okumak-yazmak bilmeyen çocuklar için, resimli kitaplar yazı yerine geçer. Bir başka deyişle, bu dönemde resim yazı gibi olup, görülen yapılan resimler çocuğun yazılı anlatım gücünü simgeler.. Okulöncesi dönemde çocuğa sunulacak resimli kitaplar, onun çeşitli gereksinimlerini karşılayıcı nitelikte olmalıdır. Bilindiği üzere, bu gereksinimler, güven duyma, bir gruptan olma, sevme-sevilme, bilme-öğrenme, oyun-değişiklik diye sıralanabilir (May Hill Arbuthnot, **Children and Books**, 3-10. ss.).

Çocuklar için resimli kitapların önemi, modern eğitimin öncülerinden sayılan, Johann Amos Comenius'un 1657 yılında yayımlanan **Orbis Pictus** adlı yapıtı ile vurgulanmıştı. Öğrenme işlevinde resimli kitapların önemi ve katkısı giderek daha iyi anlaşıldığından, çeşitli ülkelerde iyi resimlendirilmiş çocuk kitapları için ödüller konmuştur.

Rousseau'dan bu yana oyun yoluyla öğrenmeyi ve öğretmeyi amaçlayan çocuk kitaplarının sayısı giderek artmıştır. Hele bu kitapların güzel resimlendirilmiş olanları okulöncesi için çok yararlıdır. Bir örnek olsun diye, YA-PA'nın, **Oynuyorum Öğreniyorum 1, 2, 3** dizisi gösterilebilir. Bilindiği gibi, yetişkinler, çeşitli oyunları, belli bir amaçla ve özellikle sağlıkları için oynarlar. Halbuki, okulöncesinde oyun, çocuğun en doğal gereksinimidir. Bakınız bunu İsmail Uyaroğlu **Çocuk ve Oyun** adlı şiirinde ne güzel anlatmıştır. (Engin-Hüsnüye Öztalay, **Tekerleme Bilmece Şiir. YA-PA**, 98. s) :

«Sebzelerden sevdiklerim : /Havuç, domates, oyun...Meyvelerden sevdiklerim :/Elma, şeftali, oyun Çünkü/Hiçbir şey yemesem bile bazen/Oynarken doyuyorum.» Yukarıda da değindiğimiz gibi, okulöncesi dönemde, çok ve iyi resimlendirilmiş, oyun-rond, şarkı, şiir, bilmece, tekerleme, atasözleri, masal, öykü ve destan kitapları bilgi birikimine yönlenmeye ve ilkokula hazırlanmaya yardımcı olur.

Okulöncesi dönemle ilgili yayımların büyük bir hızla arttığı çağımızda, çocukları ev ve anaokullarında sunacağımız kitapların nicelik ve nitelikli

olması, giderek önem kazanıyor. Öncelikle, ailenin veya okulöncesi kuruluşun parasal gücü ile orantılı olarak, ufak çapta da olsa, bir kitap dermesi (koleksiyon) hem evde, hem de okulda bulunmalıdır. Okulöncesi kitap dermesine kitaplar seçilirken, çocukların beğenisi gözönünde bulundurulmalıdır. Ziya Gökalp, «Bir çocuk hangi kitapları anlar ve zevk alırsa onu okuyabilir. Anlamadığı hoşlanmadığı kitapları zorla okutursanız kitaptan nefret eder» demektedir (Ziya Gökalp, **Makaleler VII.** 95. s). Çocuklara kitap seçilirken, gerçekten iyi veya kötü kitap diye bir ayırım yapılmamalıdır. Her çocuk başlı başına bir varlık olduğuna göre, belli bir çocuğa göre kitap veya belli bir kitaba uygun olacak çocuk, yılmadan, üşenmeden aranmalı ve bulunmalıdır. Çocukla kitap arasında bu beğeni diyalogu kurulursa, okulöncesi eğitiminde kitaptan beklenen amaç gerçekleşmiş olur.

Tıp Yayınları ile Hizmetinizde